

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՑ. ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐՈՂ ԲԱԺԻՆ

Բ. ՍԱԼԱԽՅԱՆ

ԱԳՐՈՏԻՍԸ

ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐ ՆՐԱ ԴԵՄ

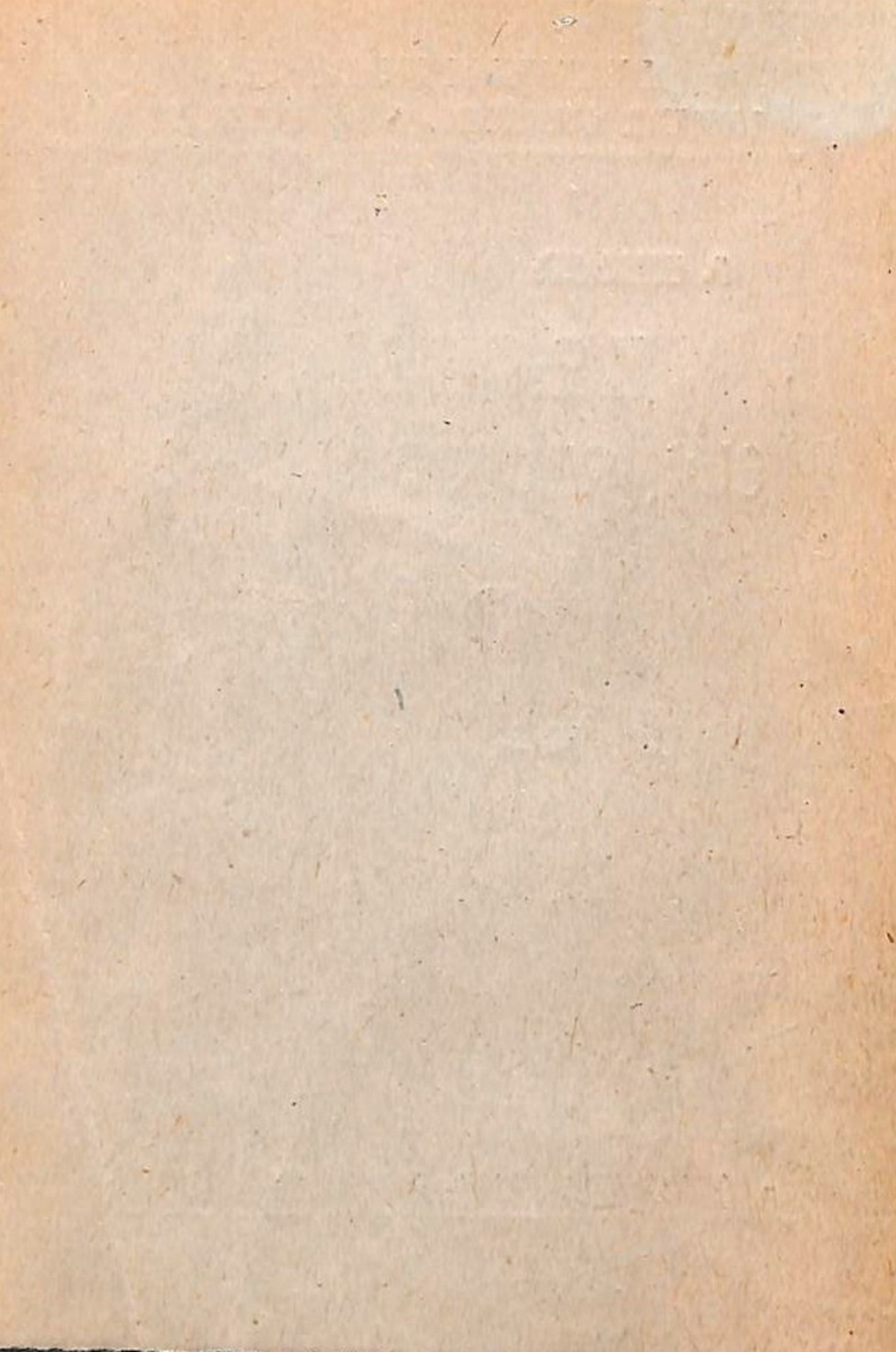

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1937

420

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՑ. ՎՆՈՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ ԳՈՅԶՈՐՈՂ ԲԱԺԻՆ

633/635:632

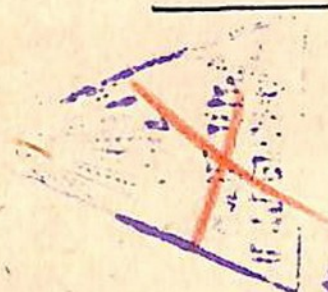
U

Բ. ՍԱԼԱԽՅԱՆ

4675
A
1991

ԱԳՐՈՏԻՍԸ

ՅԵՎ. ՊԱՅԳԱՐ ՆՐԱ ԴԵՄ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1937

Агротис
и борьба с ним

Сельхозгиз, Ереван, 1937 г.

Ն Ա Ն Ա Բ Ա Ն

Գյուղատնտեսութեան ֆինասատունների մեջ իր հասցրած ֆնասով կարևոր տեղ է գրավում ագրոտիսը (սովկան), վոր ամեն տարի բավականին մեծ ֆնաս է հասցնում մեր ժողովրդական տնտեսութեան: Նրա հարձակմանը յենթակա յեն գրեթե բոլոր տեխնիկական բույսերը (բամբակը, ծխախոտը, ճակնդեղը), բանջարանոցային կուլտուրաները, կերաբույսերը և նույնիսկ անտառային-ջերմոցային մատղաշ տունկերը:

Ըստ Հոգժողկոմատին կից ֆինասատունների դեմ պայքարի բաժնի ունեցած տվյալների, վերջին իննը տարվա ընթացքում—1928-ից 1936 թվերին—ագրոտիսը Հայաստանում փչացրել է 447 հեկտար բամբակ և ութ հեկտար ծխախոտ: Խնքնըստինքյան հասկանալի յե, վոր այս վտանգավոր ֆնասատվի դեմ անհրաժեշտ է լուրջ պայ-

քար մղել: Այս պատճառով հաբեալոր ե ծանո-
թանալ նրան, ուսումնասիրել նրա բիւլոգիան
և գտնել այն մոմէնտը, յերբ ամենահարմարն ե
նրա դեմ պայքարելու համար: Այս գրքույկի
նպատակն ել հենց այդ ե:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ ԱԳՐՈՏԻՍԻ ՄԱՍԻՆ

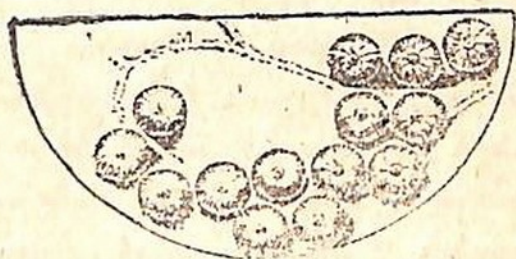
Ագրոտիսը պատկանում է թեփուկաթևավորների կարգին և գիշերաթիթեռների ընտանիքին ու տարածված է յերկրագնդի շատ մասերում:

Հայաստանում այս վնասատվով վարակված են բամբակացան չորս շրջանի այն հողամասերը, վոր ընկած են Արաքսի, Զանգվի և Սև-Ջրի ավերին, և հարուստ են խոնավությամբ ու հումուսով: Ղամարլվում այդ գիծն անցնում է 15 գյուղից և ընդգրկում է մոտավորապես 500 հեկտար տարածություն, վորն սկսվելով Շոռլու-Դեմրշուց և Զանգիլարից՝ հասնում է մինչև Յուվա և կազմում է տեղ-տեղ յերկու կիլոմետր լայնություն ունեցող մի ընդհանուր մասսիվ: Վաղաբշտպատի տասը գյուղում վարակված է մոտ 350 հեկտար տարածություն, վորը Զանգվի արևմտյան ավից ձգվում է յերկու ուղղությամբ. առաջինն սկսվելով Շոռլվից՝ անցնում է Ղարաղշլադ, Ռահիմաբադ և Մեհմանդար և հասնում մինչև Խաթունարխներն ու Քյուլանլու, իսկ մյուսը տարածվում է ներքին և վերին Զեյվաներից մինչև Արշալույս, Դոխս, Ֆրանգանոց, Մուղան և Սամաղար: Հոկտեմբերյանի շրջանի չորս գյուղում վարակված է մոտ

250 հեկտար տարածություն, իսկ Վեդու շրջանի վեց գյուղում՝ 200—250 հեկտար:

Բացի այս շրջաններից, ագրոտիսով վարակված են նաև Յերևանի, Լենինականի, Իջևանի, Մլկահավերդու և Կոտայքի մի քանի գյուղերի դաշտերը:

Ագրոտիսը պատկանում է միջատների այն խմբին, վորն ունի կյանքի լրիվ ձևափոխություն (մետամորֆոզա), այսինքն՝ միջատը ձվից դուրս գալուց մինչև հասուն դառնալը մի քանի ստու-

Նկ. 1. Ագրոտիսի թիթեռի ձվեր՝ մեծացրած

դիա յե անցնում, վորոնցից վոչ մեկը նման չե մյուսին: Այսպես, որինակ՝ եգ թիթեռի ածած ձվից թրթուր է դուրս գալիս, վորը մոլախոտերով և կուլտուրական բույսերով է սնվում, հինգ անգամ մաշկը փոխում է ու հետո դառնում հարսնյակ, ապա՝ թիթեռ, վորը բեղմնավորվում, ձու յե ածում և ելի նույնն է կրկնվում: Հիշ-

ված ձևափոխությունից ամեն մեկն ուրի արտաքին տարբեր ձև:

Զվից նոր դուրս յեկած թրթուրը շատ փոքր է, բայց, սնվելուն զուգընթաց, հետզհետե մեծանում է: Վերջին հասակում նրա յերկարությունը լինում է 30—40 միլիմետր, իսկ հաստությունը՝ ութ միլիմետր: Թրթուրն ունի ութ գույգ վոտք, վորոնցից յերեք գույգը կրճքային են, իսկ հինգը՝ փորային: Մարմինը սև-մոխրագույն է ու փայլուն, փորի տակը բաց գույնի յէ: Մարմնի վրա կան հազիվ նկատելի սակավաթիվ մազիկներ, իսկ կողքերին ունի սև կետեր: Գլխի վրա, առջևի կողմից յերկու սև գիծ կա, վորոնք միանալով կազմում են մի յեռանկյունի: Թրթուրներն իրար ուտելու սովորություն ունեն և մի բույսի վրա խմբված լինելու դեպքում ուժեղները թույլերին ուտում են:

Ագրոտիսի հարսնյակը փայլուն գորշ-շագանակագույն է և 18—25 միլիմետր յերկարություն ունի: Մարմնի վերջավորության վրա լավ կազմավորված յերկու փշիկ կա, վորոնց ձևից և մեծությունից հարսնյակը զանազանվում է այլ միջատների հարսնյակներից:

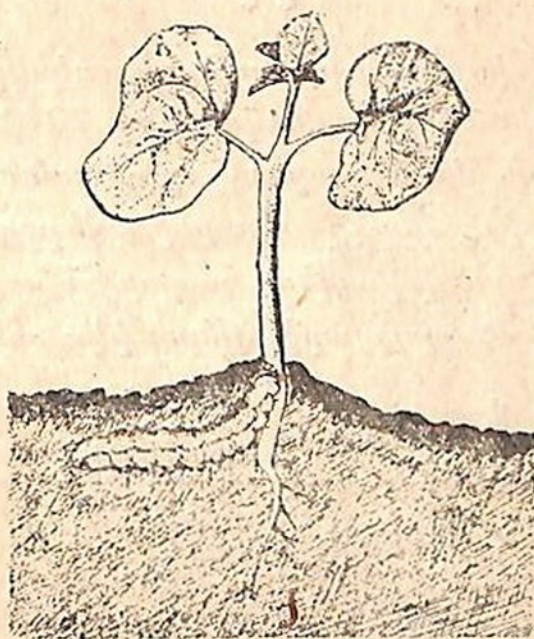
ԱԳՐՈՏԻՍԻ ԲԻՈԼՈԳԻԱՆ

Վնասատունն ձմեռն անց է կացնում հողի վերին շերտերում՝ 10—27 սանտիմետր խորության մեջ, տարբեր հասակի (գլխավորապես չորրորդ և հինգերորդ) թրթուրի վիճակում, ինչպես և իբրև հարսնյակ, ըստ վորում մշակված և փափուկ հողերում թրթուրը 12—15 և ավելի սանտիմետր խոր է դնում, իսկ անմշակ և կարծր հողերում ձմեռումը տեղի յե ունենում հողի վերին շերտերում՝ մոտավորապես 5—7 սանտիմետրի վրա։ Գարնան տաք յեղանակներն սկսվելուն պես ձմեռող թրթուրները դուրս են գալիս ձմեռած տեղերից և սկսում են սնվել մոլախոտերով ու այլ բույսերով։ Մի վորոշ ժամանակ սնվելուց և հինգերորդ անգամ մաշկը փոխելուց հետո, հողի մեջ հատուկ ընիկ «որորոց» են սարքում և այնտեղ հարսնեկավորվում։ Վնասատունն հարսնյակի վիճակում մնում է 15—18 օր, նայած կլիմայական պայմաններին, վորից հետո տեղի յե ունենում առաջին սերնդի թիթեռների թռիչքը։

Դուրս յեկած թիթեռները ցերեկները թաղնրվում են բույսերի և հողի կոշտերի արանքում, իսկ գիշերները թռչում, կերակրվում են մոլախոտերի ծաղիկների նեկտարով ու գուգավորվում։ Հարսնյակից դուրս գալուց չորս-հինգ օր հետո

սում թրթուրների խտությունը մեկ քառակուսի
մետրի վրա վորջան է:

Ագրոտիսը Հայաստանում ունենում է տա-
րեկան յերեք սերունդ, վորից մեծ վլաս են
պատճառում մասամբ ձմեռող և, մասնավորապես,
առաջին սերնդի թրթուրները: Վնասող առաջին

Նկ. 3. Ագրոտիսի թրթուրի տված վլասը

սերնդի թրթուրներն սկսում են յերեալ մայիսի
սկզբներին և վերջանում են հունիսի հնգին:
Ղամարլվի շրջանում ագրոտիսը բամբակենու վրա
յե անցնում ապրիլի 25—28-ից, ըստ վորում
համեմատաբար ավելի շուտ՝ Նարիմանլվի (Ու-
լուխանլու) յենթաշրջանի Շոուլու-Դեմրչի, Զան-

գիլար և Ն. Նեշրլու գյուղերում, և շարունակում
 և վնասել մինչև մայիսի վերջը կամ հունիսի
 5—8-ը: Հաջորդ յերկու սերունդը կուլտուրական
 բույսերին վնասել չեն կարող, այլ մնվում են
 մոլախոտերով:

Ագրոտիսը Հայաստանում սկսել է տնտե-
 սական նշանակութուն ստանալ 1925—26 թվե-
 րից, վորից հետո տարեցտարի նրանով վարակ-
 ված հողերի քանակը գնալով ավելացել և այժմ
 հասել է մոտավորապես հազար հեկտարի: Նրա
 դեմ տարված պայքարի գլխամիկան հետևյալն է.

Տարիներ	Վարակված և հեկտար	Քիմիական պայքար և մղված (հեկ.)	Փչացել և (հեկտար)
1928	139	38	50
1929	373	233	43
1930	150	123	25
1931	475	401	10
1932	325	223	80
1933	1215	1016	115
1934	1120	905	120
1935	613	538	—
1936	901	901	4
Ընդամենը՝	5311	4378	447

Ինչպես վերևում առաջինը, ազրոտիսն ամեն տարի սխտեմատիկ կերպով յերևում ու վնասում է բամբակացան շրջանների գրեթե միշտ միևնույն հողամասերը: Այս յերևույթի պատճառը խոնավության առկայությունն է: Բայց սրանից վոչ պակաս կարևոր դեր է խաղում նաև մոլախոտերի առկայությունը: Հիշյալ դաշտերը հարուստ լինելով խոնավությամբ՝ զարնանը վարվում են անհամեմատ ուշ (յերբեմն մինչև մայիսի 15-ը), քան հարևան չոր հողերը, և այս պատճառով ել յերկար ժամանակ մնում են ծածկված մոլախոտերով: Այս հանգամանքը, նույնպես և խոնավության առկայությունը, մեծապես նպաստում է ազրոտիսի զարգացմանը, վորովհետև թրթուրները գտնվում են նպաստավոր պայմաններում և ապահովված են առատ կերով, իսկ թիթեռներն ել ունեն ձվադրման համար հարմար վայր: Անհրաժեշտ է այս վերջին հանգամանքը նկատի ունենալ և ամեն միջոց ձեռք առնել միշտ վարակվող հողամասերում այդպիսի պայմաններ չստեղծելու համար:

Նկ. 4. 1 եղ թիթեռ,
2—արու թիթեռ

ՊԱՅԳԱՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Զնայած այն հանդամանքին, Վոր ազրոտիսի դեմ կիրառվող պայքարի միջոցառումները բավական ուսումնասիրված են, բայց, հակառակ դրան, մինչև որս ել այդ վնասատվից ամեն տարի շոշափելի վնաս է ստացվում: Այս յերեվոլյութի պատճառն այն է, Վոր ազրոտիսի դեմ կիրառվող պայքարն ավելի շուտ կոմսխանիոն բնույթ է կրում և պայքարի ամբողջ կոմպլեքսը չի գործադրվում: Փաստ է, Վոր մեզ մոտ մինչև այժմ ել կիրառվում է միայն պայքարի քիմիական ձևը, այն ել շատ ուշացված, իսկ մյուս պրոֆիլակտիկ և կանխիչ միջոցառումների վրա միջ մի ուշադրություն չի դարձվում:

Ազրոտիսի դեմ կիրառվող ձեռնարկումները բաժանվում են յերեք խմբի, ագրոսեխնիկական, մեխանիկական յեվ ֆիսիական, Վորոնց վրասնհրաժեշտ է կանգ առնել մանրամասն կերպով:

ՊԱՅԳԱՐԻ ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Պայքարի այս ձևի նպատակն է ստեղծել տյնալիսի պայմաններ, Վորոնք արդելք հանդիսանան տվյալ վնասատվի մատայական բազմացման

և, մյուս կողմից՝ հնարավորութիւն տան բույսին
լավ զարգանալ և աճել: Այդ ձեռնարկումները
հետևյալներն են:

ա. պայթաւ մոլախոտերի դեմ

Մոլախոտերը հանդիսանում են ագրոտիսի
և այլ փաստաւորւնների համար իբրև կեր և ձմա-
դրման ամենահարմար ու ապահով վայրը: Բացի
այդ, նրանք կուլտուրական բույսերի թշնամին
են, խլում են նրա ջուրն ու սնունդը: Այս պատ-
ճառով անհրաժեշտ է բոլոր միջոցներով կռիւ
մոլախոտերի դեմ և արմատախիւ անել դաշտե-
րից: Մոլախոտերի դեմ պայքարելու համար
հարկավոր է կիրառել հետևյալը.

1. Դաշտերի միջնակները և առունների ու
ճանապարհների յեղերքին յեղած հողակտորները
վարել, բահով փորել կամ քեթմենով քաղհանել:

2. Քաղհանված մոլախոտերն անպայման
հեռացնել դաշտից և դործածել իբրև կեր, կամ
այրել:

3. Նոր ոգտադործվող հողերը վարելիս մո-
լախոտերի արմատները հալաքել և հեռացնել:

4. Այնտեղ, ուր հնարավոր է, կտաւրել
ձմեռվա արաթ: Այս միջոցառումը, բացի մոլա-
խոտերի դեմ կռիւելուց, մեծապէս կնվազեցնի

այնտեղ ձմեռող թրթուրների և հարսնյակների
թիվը:

5. Ամառվա ընթացքում սխտեմատիկ կեր-
պով հնձել առուների ավերին և դաշտերի յե-
ղերքին բուսող մոլախոտերն ու չթողնել, վոր
սերմակալեն:

6. Առուների յեղերքի մոլախոտերը սխտե-
մատիկ կերպով սրսկել մկնդեղաթթվային նաու-
րիի 3 տոկոսյա, եմուլսոյի (ՄՅՅՑ—1 մարկայի)
5 տոկոսյա, կամ ծծմբական թթվի 5 տոկոսյա
լուծալթով:

բ. Յ Ր Տ Ա Կ Ե Կ

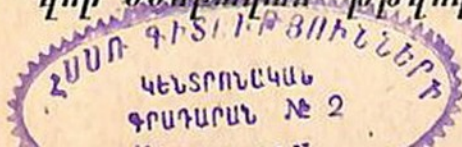
Բարձր բերք ստանալու, փասատուների դեմ
կռվելու և մոլախոտերը վոջնչացնելու գործում
մեծ նշանակություն ունի աշնան խոր հերկը:
Խնչպես վիրն ասացինք, ագրոտիսը ձմեռն անց
ե կացնում հողի մեջ իբրև թրթուր և հարսնյակ:
20 սանտիմետր և ավելի խոր հերկ կատարելով
մենք, նախ՝ նրանց մի մասը մեխանիկորեն
վոջնչացնում ենք և, յերկրորդ՝ հողի շերտերի
դատավորությունը քանդելով՝ մյուս մասին զըր-
կում ենք հանդիսա ձմեռելուց:

գ. Յ Ա Ն Ի Յ Ա Մ Կ Ե Ր

Մեծ նշանակություն ունի ագրոտիսով վա-
րակված հողամասերում ցանք անելու ժամկետը:

Մեր բամբակացան շրջանների այս վնասատվով
վարակված հողերն ու չհորանալու պատճառով
10—15 որ ու չեն ցանվում քան նրանց հարևան
հողերը, վորի համար ել այդտեղ բամբակենու
ծլելը գուզադիպում ե ագրոտիսի առաջին սե-
րընդի թրթուրների մասսայական յերկնալուն,
վորից ե շատ ե տուժում: Այսպիսի բան տեղի
չեր ունենա, յեթե հնարավոր լիներ տվյալ հո-
ղամասերում ցանքը մի քանի որով առաջ գցել
և այդ կատարել չոր հողերի հետ միաժամանակ:
Վորովհետե յերկար տարիների վորձը ցույց ե
տվել, վոր հիշված դաշտերը գարնանը շատ ու չ
են ցամաքում և վարելու պատրաստ են լինում
10—15 որ ավելի ու չ, քան չոր հողերը այդ
պատճառով նպատակահարմար ե այդտեղ վարը
կատարել աշնանը, իսկ գարնանը ցանքս անել
վաղ կրկնավարից, իսկ շատ փափուկ հողերում
խնամքով փոցխելուց ե դիսկելուց հետո:

Մյուս կողմից՝ անհրաժեշտ ե այնպիսի
միջոցներ ձեռք առնել, վոր հիշված հողամասե-
րում հնարավոր լինի՝ բամբակենու ծիլերն
ստանալ միաժամանակ և արագ: Այս նպատա-
կով, հարկավոր ե նման դաշտերում ցանվելիք
հունդը նախապես ախտահանել ծծմբական թրթ-
վով: 1934 թվին կատարված փորձերը ցույց
տվին, վոր ծծմբական թրթվով ախտահանված

հնդերը 4—5 որ շուտ են ծլում քան չախտահան-
վածները: Այս միջոցառումները (աշնանավար և
հնդերի ախտահանում) կիրառելով՝ մենք բամ-
բակենու ծլելը 15—20 որով առաջ կգցենք և
այսպիսով ագրոտիսի մասսայական զարգացման
ժամանակ դաշտերում կունենանք բարձր և ուժեղ
բույսեր, վորոնք փասսատուն փասել չի կարո-
ղանա:

Պայքարի հիշված ձևերը կարևոր նշանակու-
թյուն ունեն ագրոտիսի դեմ կռվելու գործում,
հենց այս պատճառով ել հարկավոր է նրանց վրա
ուշադրություն դարձնել և կյանքում կիրառել:

ՊԱՅՔԱՐԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Քիմիական պայքարի եյությունն այն է,
վոր ագրոտիսի կերը տարբեր թույներով թու-
նավորում ենք և այսպիսով մահ առաջացնում:
Մեզ մոտ գործադրվում է թունավորված գրավ-
չանյութ ցրելու մեթոդը, վորի հաջողութունը
(լավ արդյունք տալը) կախված է գրավչանյութը
պատրաստելու վորակից և, մասնավորապես,
պայքար մղելու ժամկետից:

Գրավչանյութ պատրաստելու տեխնիկան
հետևյալն է. փայտե տաշտակի, իսկ տաշտակ
չլինելու դեպքում՝ տաշտում պատրաստված վոչ

խոր փոսի մեջ պահանջված քանակությամբ մանր աղացած քուսպ լցնել, մի ամանի մեջ լուծել համապատասխան քանակությամբ թույն և մաս-մաս ածել փռված քուսպի վրա ու ձեռքով ան-ընդհատ խառնել, մինչև վոր ստացվի փոխնձի նման մի դանդված: Պատրաստված դրավչանյութը (փոխնձը) կոշտեր չպիտի ունենա և վոչ ել շատ ջրալի լինի կամ չոր: Փոխնձը վորակով և հաշվովում այն դեպքում, յերբ ձեռքում սեղմելիս դունդ և դառնում, իսկ գետին գցելիս՝ ցրվում:

Մի հեկտարի համար հարկավոր է ծախսել 40 կիլո մանր աղացած քուսպ և մի կիլո մկնդեղաթթվային նատր կամ դրա փոխարեն յերկու կիլո փարիզյան կանաչ: Վերջին ժամանակներս սկսվել են գործադրվել ֆտորային միացություն ունեցող թույներ, մասնավորապես կայծքարաֆտորային նատր, վորը լավ արդյունք է տալիս: Այս թույնը գործածելիս հարկավոր է հեկտարին ծախսել յերկու և կես կիլո:

Գրավչանյութի դրական արդյունքը մեծ մասով կախված է նաև գործածված թույնից: Համեմատաբար ավելի լավ արդյունք կտա այն թույնը, վոր լրիվ կերպով լուծվում է ջրում: Այս պատճառով ել, յեթե ձեռքի տակ կա և՛ մկնդեղաթթվային նատր, և՛ փարիզյան կանաչ, հարկա-վոր է ընտրել առաջինը, վորովհետև փարիզյան

կանաչը ջրում չի լուծվում: Փարիզյան կանաչ գործածելիս լավ կլինի նախապես լուծել սպիրտում և նոր գործածել, իսկ յեթե սպիրտ չկա և ձեռքի տակ կա միայն փարիզյան կանաչ, այդ դեպքում գրավչանյութը պետք է պատրաստել հետևյալ ձևով. կշռված քուսպն ու փարիզյան կանաչը խնամքով խառնել իրար, հետո մաս-մաս ջուր ավելացնել և ձեռքով անընդհատ խառնել, մինչև վոր համապատասխան փոխինձ ստացվի: Քառասուն կիլո քուսպի ալյուրի համար հարկավոր է ծախսել 2 կիլո փարիզյան կանաչ և 24—25 լիտր ջուր գործածել:

Գրավչանյութը պետք է պատրաստել ցրելուց անմիջապես առաջ և ցրել միայն յերեկոյան, վորովհետև ավելի շուտ ցրելիս արեգակի ազդեցության տակ կչորանա և իր գրավչութունը վորոշ չափով կկորցնի*): Վարակված հողամասը բուժելիս պետք է գրավչանյութը ցրել միահավասար և զգուշանալ բամբակենու վրա գցելուց, վորովհետև դրանից կարող է այրվածքներ առաջանալ բույսի վրա:

*) 1935 թվին ընկ. Գ. Յեսայանի ինիցիատիվով Ղամարլի շրջանում մի քանի գյուղում փորձի համար գրավչանյութի հետ խառնվեց նաև դոշար: Դիտողությունները ցույց տվին, վոր այս հավելումը բավական լավ ազդեց, վորովհետև գրավչանյութը խոնավությունը պահեց բավական յերկար (4—5 որ ավելի): Հեկտարին ծախսվեց յերեք կիլո դոշար:

Քիմիական պայքարի արդյունքը, ինչպես
ասացինք, մեծ չափով կախված է գրավչանյութի
վորակից և պայքարի ժամկետից: Ի՞նչ արդյունք
կարող է տալ այն գրավչանյութը, վորի մի
մասը, վատ պատրաստված լինելու պատճառով,
չի միացել թույնի հետ, կամ այն դեպքում, յերբ
պայքարը բամբակենու մասնայական ծլելու
ժամանակ է մղվում: Ի հարկե՝ նման «պայքարը»
վոչ մի լավ արդյունք չի կարող տալ այն պատ-
ճառով, վոր ագրոտիսը գտնվելով բամբակենու
թարմ ծիլերով ծածկված դաշտի մեջ՝ ավելի շուտ
կնախընտրի բամբակն ուտել, քան թե գրավչա-
նյութը: Այսպիսի ժամանակ պայքար մղելն
ավելի շուտ ինքնախաբեյություն է և դուր աշ-
խատանք:

Պիտի ասել, վոր մեզ մոտ պայքարը դեռևս
հիշյալ ձևով է մղվում: Սրա պատճառն այն է,
վոր բրիգադավարը կամ շարքային կոտնտեսա-
կանն իր դաշտում ագրոտիսի գոյության մասին
իմանում է միայն այն ժամանակ, յերբ բամբա-
կենու մեծ մասը փասսվել է: Մինչև բուժա-
նյութերը գյուղ բերելը և պայքար կազմակեր-
պելն անցնում է այնքան ժամանակ, վոր այլևս
գրավչանյութ ցրելը դառնում է ավելորդ:

Գրավչանյութ ցրելու ամենահարմար ժա-
մանակը հաշվվում է ցանքից 2—3 որ հետո և
ծլելուց առաջ: Այս ժամանակ թրթուրները

զրկված լինելով կերից (մոլախոտերը չորացել են, իսկ բամբակենու ծիլերը դեռ չկան)՝ ստիպված կլինեն ուտել տրված գրավչանյութը և մահանալ: Այս պատճառով անհրաժեշտ է ագրոտիսով վարակված դաշտերն ամեն տարի վաղ գարնանը սիստեմատիկ կերպով հետազոտել և ագրոտիս յեղած դեպքում (քառակուսի մետրի վրա 2—3 հատ) պայքարն անմիջապես սկսել, առանց մինոր կորցնելու:

Բացի պայքարի հիշված ձևից, լավ արդյունք կտա նաև կանաչ գրավչանյութի ոգտագործումը: Վորովհետև ագրոտիսի թրթուրները նախընտրում են սնվել կանաչ բույսերով, այս պատճառով նպատակահարմար է վարակված հողամասերում, վարից անմիջապես հետո, բազմաթիվ տեղերում փոքրիկ կույտերով փռել նոր քաղած կանաչ խոտ (կարելի չե գործածել մոլախոտ) և այն թունավորել փարիզյան կանաչով կամ մկնդեղաթթվային նատրով՝ մեկ դույլ ջրում լուծելով 60—65 գրամ: Մեկ հեկտարի համար 30—50 կիլո մոլախոտը բավական է:

Միաժամանակ պետք է նույն թուններով սրսկել դաշտի միջնակների և առվի յեզրերին յեղած մոլախոտերը:

Պայքարի տևողության ընթացքում մարդկանց և անասունների հնարավոր թունավորման

կամ այլ դժբախտ դեպքեր կանխելու նպատակով, անհրաժեշտ ե ձեռք առնել հետևյալ միջոցառումները.

1. Գրավչանյութ պատրաստող աշխատակիցներին նախապես ծանոթացնել գործածվող նյութերի թունավոր հատկության հետ, ձեռքերին վերք ունեցող մարդկանց արգելել մասնակցել գրավչանյութ պատրաստելու և ցրելու աշխատանքներին.

2. Գրավչանյութ ցրած հողամասերի չորս անկյունին հատուկ գրոշակներ տնկել և Գյուղխորհրդի միջոցով գյուղի մի քանի աչքի ընկնող տեղում հայտարարություն փակցնել, վորտեղ հիշել թունավորված դաշտի կամ սարնայի անունը և նախազգուշացնել այդտեղ անասուն արածեցնելու վտանգի մասին.

3. Թունավոր գրավչանյութ պատրաստելու համար գործադրված բոլոր ամանները խնամքով մաքրել և ապա գործածել այլ նպատակների համար.

4. Գրավչանյութ պատրաստելու վայրում գետինը խնամքով քերել ու գրավչանյութի մնացորդն ավել և հորել: Ավելացած թույները պետք ե հանձնել սլահեստ և անպայման պահել փակի տակ:

Պայքարի վերև հիշված ձևերին դուզնութաց, ցանկալի յե կիրառել նաև պայքարի մեխանիկական մեթոդները, վորոնք ժամանակին գործադրելու դեպքում կստացվի դրական արդյունք: Մեխանիկական պայքարի նպատակն է, մի կողմից՝ վննչացնել առկա վնասատուների քանակը, և, մյուս կողմից՝ արգելել նրանց մուտքը նոր և դեռ չվարակված հողամասեր: Այդ միջոցառումները հետևյալն են.

ա. քրքուրները ձեռնով հավաքելը

Պայքարի այս ձևը պետք է կիրառվի այն դեպքում, յերբ գաշտում նկատվում են ազրոտիսի հասցրած վնասներ: Խնչպես ասացինք, թըրթուրները սովորաբար բույսն ուտելուց հետո կուշ են գալիս վնասված բույսի արմատի մոտ՝ հողի մեջ, մինչև յերեկո. այս պատճառով ել, հենց վոր նկատվում են կտրված բույսեր, անմիջապես պետք է սկսել թրթուրները ձեռքով հավաքելու աշխատանքը: Վորովհետև այդ ժամանակ բամբակենու բույսերը շատ նուրբ են և հեշտությամբ կջարդվեն, այս պատճառով պետք է շատ զգուշ լինել:

Ձեռքով թրթուր հավաքող կոլտնտեսական-

ները հետները դուլներ կամ շշեր պետք է ունենան և հավաքած թրթուրը մեջը լցնեն: Վորպեսզի հավաքված թրթուրներն ամաններից դուրս չգան և չփախչեն, հարկավոր է նրանց մեջ քիչ ջուր ամել: Հավաքած թրթուրները պետք է փոխնչացնել փոտքով արորելով կամ այրելով: Նրանցով կարելի չէ նաև հավ կերակրել:

բ. արգելիչ առուներ պատրաստելը

Ագրոտիսի թրթուրների մեկ դաշտից մյուսն անցնելն արգելելու նպատակով, հարկավոր է նրանցով վարակված հողամասն արգելիչ առուներով շրջապատել: Այդ առուները պետք է ունենան ուղղահայաց պատեր՝ մոտ 35—40 սանտիմետր խորությամբ և 25—30 սանտիմետր լայնությամբ, փորոնց մեջը գրավչանյութ ցրել: Ցանկալի չէ այդ նպատակի համար զինաքաշ առուներ հանել, փորոնց մեջ գրավչանյութ դնել հարկավոր չի, փորովհետև թրթուրներն ընկնելով այդտեղից հոսող ջրի մեջ՝ կմահանան:

գ. բիբեռների վարք

Բավական գործնական նշանակություն ունի ագրոտիսի թիթեռների վորսը դռաբի տաշտակների միջոցով: Այս բանին նպաստում է այն

հանգամանքը, վոր ագրոտիսի, ինչպես և դիշերային այլ ֆնասատուների թիթեռները հակում ունեն դեպի սուր ու թթու հոտ արձակող նյութերը: Այս նպատակով պատրաստում են փայտե կամ թիթեղե տաշտակներ՝ 50 սմ յերկարությամբ, 30—35 սմ լայնությամբ և 7—9 սմ բարձրությամբ, մեջը դռնաբ կամ այլ քաղցր նյութ (melacca) են լցնում և 2 - 3 մաս ջուր խառնում ու տնկում դաշտում, հողից մեկ մետր բարձր: Վորպեսզի դռնաբը թթու հոտ արձակի, մի քիչ թթվամոր պետք է ավելացնել վրան:

Տաշտակների ոգտագործումը պետք է համընկնի ագրոտիսի թիթեռների թռիչքի ժամկետի հետ: Մեր պայմաններում անհրաժեշտ է այդ կիրառել մարտի յերկրորդ կեսից մինչև հուլիսի վերջը: Տաշտակներն ոգտագործելիս անհրաժեշտ է հաճախակի ստուգել և ջուրը դուրըշխանալիս ելի ավելացնել, իսկ ամիսը մեկ անգամ նոր դռնաբ լցնել: Յուրաքանչյուր վարակված հողամասում 3—4 տաշտակ պետք է տնկել, իսկ ամեն մեկ տաշտակին մի սեզոնում գործածել 1—2 կիլո գռռաբ:

Ահավասիկ ագրոտիսի դեմ պայքարելու միջոցառումների կոմպլեքսը, վորի ժամանակին կիրառումը շատ դրական արդյունք կտա:

Պատ. խմբագիր՝ Լ. Բեկնովսեփյան

Տեխ. խմբ.՝ Պ. Այվազյան

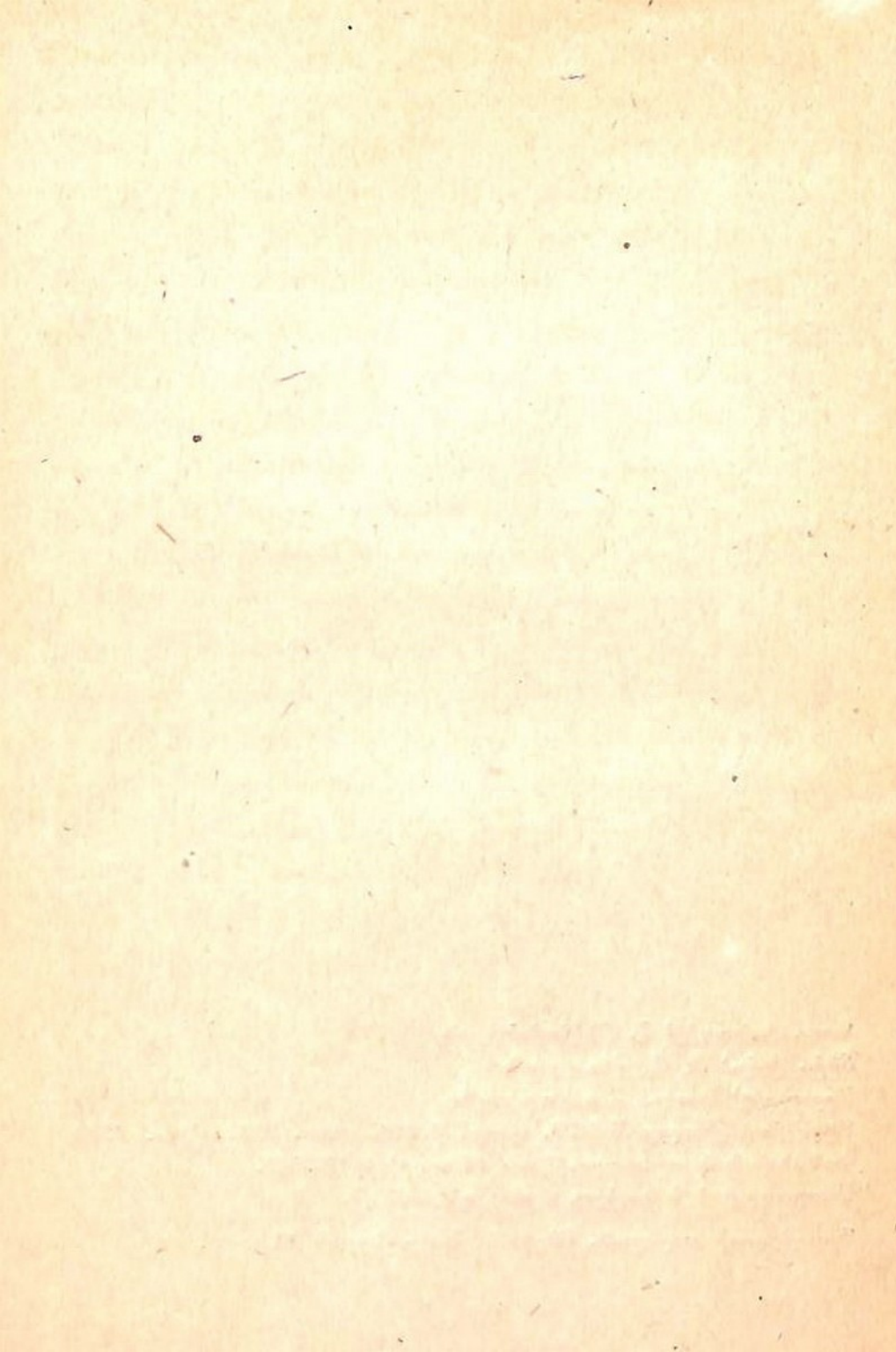
Սրբագրիչ՝ Գաբ. Հակոբյան

Դրավիտի լիազոր № 1174. հրատ. № 425, պատ. 356, տիրաժ 1500

Հանձնված է արտադրության 11 ապրիլի 1937 թ.

Ստորագրված է տպելու 4 մայիսի 1937 թ.

Գյուղհրատի տպարան. Յերեկան, Նալբանդյան 11

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0039837

[054]

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

240

A $\frac{I}{4675}$

Наркомзем Арм. ССР

Б. Салахян

Агротис
и борьба с ним

Сельхозгиз, Ереван, 1937 г.